4. 10. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance, který je současně členem statutárního orgánu obchodní korporace a jiné obdobné případy

Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 17. 11. 1998, 21 Cdo 11/98 judikoval, že: „…rozdílnost zájmů smluvních stran při sjednávání pracovní smlouvy zpravidla vylučuje, aby za organizaci (zaměstnavatele) sjednala a podepsala pracovní smlouvu tatáž osoba - budoucí pracovník (zaměstnanec), která je druhým účastníkem takové pracovní smlouvy. Zda tomu tak skutečně bylo, nutno vždy dovodit z konkrétních okolností, za nichž k uzavření pracovní smlouvy došlo.“

V následné rozhodovací praxi byl však Nejvyšším soudem výše uvedený závěr mnohdy významově posunut (dle mého soudu nesprávně) do té roviny, že již samotná rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance vylučuje, aby na straně jedné jako zástupce zaměstnavatele stál člen statutárního orgánu a na straně druhé jako zaměstnanec figuroval rovněž člen statutárního orgánu ústící v závěr, že takto uzavřená pracovní smlouva (resp. jiný pracovněprávní úkon) je neplatná.

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 538/2012, ze dne 14. 3. 2013: *„Podle této (již dlouhodobě a před sjednáním "pracovní smlouvy" ze dne 1.11.2005) ustálené judikatury soudů nemůže statutární orgán společnosti s ručením omezeným platně jednat jménem společnosti jako zaměstnavatele, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti. Rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance při právním úkonu, který směřuje ke vzniku pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu, k jejich změně nebo zániku, popřípadě k úpravě mzdových a jiných peněžitých nároků, vylučuje, aby jménem zaměstnavatele učinila takový právní úkon stejná fyzická osoba, která je druhým účastníkem pracovněprávního vztahu (jako zaměstnanec), neboť nemůže odpovídajícím způsobem "současně" hájit své zájmy jako zaměstnance a zájmy společnosti jako zaměstnavatele. Právní úkony směřující ke vzniku, změně a zániku pracovního poměru, popřípadě k založení, změně nebo zániku mzdových nebo jiných peněžitých nároků, které v době do 31.12.2006 žalobkyně učinila jménem žalovaného jako zaměstnavatele a jejichž druhou účastnicí byla žalobkyně jako zaměstnankyně, jsou tedy neplatné podle ustanovení § 242 odst.1 písm. a) zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce (ve znění pozdějších právních předpisů).“*

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 1634/2004, ze dne 4. 11. 2004: *„Z uvedených důvodů dovolací soud nesouhlasí s právním názorem odvolacího soudu v tom, že \"jediný jednatel společnosti jako zástupce společnosti, jež jedná jménem společnosti\", je oprávněn \"podepsat rozvázání pracovního poměru za společnost, a to i za situace, že sám je ve funkci ředitele v pracovním poměru\". Ve skutečnosti jsou - jak vyplývá z výše uvedeného - právní úkony směřující ke vzniku a zániku pracovního poměru, které*

žalovaný učinil jménem žalobce jako zaměstnavatele a jejichž druhým účastníkem byl žalovaný jako zaměstnanec, neplatné podle ustanovení § 242 odst.1 písm.a) zák. práce. Okolnost, zda jediná společnice žalobce s takovými právními úkony (při výkonu působnosti valné hromady) souhlasila, je přitom nerozhodná, neboť - jak uvedeno výše - není orgánem žalobce a není proto oprávněna činit jeho jménem v pracovněprávních vztazích žádné právní úkony."

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 3601/2016, ze dne 1. 9. 2018: *„(ke střetu zájmů fyzické osoby jako statutárního orgánu a fyzické osoby jako zaměstnance srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98 uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1999, pod č. 63, k rozdílnosti zájmů zaměstnance a zaměstnavatele, která vylučuje, aby pracovněprávní úkon učinila stejná fyzická osoba srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4.11.2004 sp. zn. 21 Cdo 1634/2004, k neúčinnosti právních úkonů učiněných „sám se sebou" srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21.12.2010 sp. zn. 21 Cdo 3053/2010).*"

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 3014/2007, ze dne 19. 8. 2008: *„za zaměstnavatele nemůže jednat ten, jehož zájmy jsou v rozporu s jeho zájmy, a podle něhož rozdílnost zájmů smluvních stran zpravidla vylučuje, aby za zaměstnavatele sjednala a podepsala pracovní smlouvu (nebo jinou smlouvu pracovněprávní povahy) stejná osoba, která je stranou této smlouvy jako zaměstnanec.*"

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2831/2009, ze dne 11. 11. 2010: *„Uvedený názor totiž opomíjí zjevnou rozdílnost zájmů žalovaného odborového svazu jako zaměstnavatele (kde by měl žalobce plnit úkoly zaměstnavatele), a zájmů žalobce jako zaměstnance. Je mimo pochybnost, že v projednávané věci přistupují obě strany pracovněprávního vztahu k rozvázání pracovního poměru výpovědí se zcela rozdílnými vlastními představami, a že jejich základní východiska jsou odlišná, přinejmenším - jak žalovaný ve vyjádření uvádí - v tom, že si předseda svazu, který plní podle stanov úkoly zaměstnavatele, „na základě rozhodnutí jeho zaměstnavatele nedá výpověď sám sobě". Dochází tedy ke střetu zájmů mezi odborovým svazem a jeho statutárním orgánem. I když zákoník práce v tomto směru výslovné ustanovení nemá, z ustanovení § 14 odst. 2 zák. práce, jež vylučuje, aby jiného zastupoval ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastupovaného, lze analogicky dovodit, že statutární orgán nemůže jménem společnosti jednat, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.7.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1999, pod č. 63).*"

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2831/2009, ze dne 4. 11. 2009: *„Odvolacímu soudu lze také přisvědčit, že právní úkony směřující ke vzniku, změně a zániku pracovního poměru, popřípadě k založení, změně nebo zániku mzdových nebo jiných peněžitých nároků, které jménem zaměstnavatele učinila stejná fyzická osoba, která je druhým účastníkem pracovněprávního vztahu (jako zaměstnanec), jsou neplatné podle ustanovení § 242 odst. 1 písm. a) zák. práce pro rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance při právním úkonu, který směřuje ke vzniku pracovního poměru (k tomu srov. obdobně odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.11.1998, sp. zn. 21 Cdo 11/98, uveřejněný pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999).*"

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 3691/2015, ze dne 11. 12. 2015: *„Judikatura soudů již dříve dospěla k závěru, že z ustanovení § 14 odst.2 zák. práce, jež vylučuje, aby jiného zastupoval ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastupovaného, je třeba analogicky dovodit, že statutární orgán nemůže jednat jménem obchodní společnosti, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy obchodní společnosti (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, který byl uveřejněn pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999); uvedené samozřejmě platí rovněž při uzavření pracovní smlouvy. Vzhledem k tomu, že zájmy žalobkyně (jako zaměstnankyně) byly při sjednávání pracovní smlouvy a podmínek, za nichž by konala pro žalovanou práci, v rozporu se zájmy žalované (jako zaměstnavatele), je nepochybné, že žalobkyně nemohla při*

uzavření pracovní smlouvy ze dne 22.7.2002 jednat také (jako statutární orgán) za žalovanou; došlo-li k tomu přesto, je odůvodněn závěr, že pracovní smlouva ze dne 22.7.2002 je podle ustanovení § 242 odst.1 písm.a) zák. práce neplatný právní úkon.“

Rozsudek sp. zn. 29 Cdo 1143/2011, ze dne 15. 2. 2012: *„Neplatnost uzavřené smlouvy dovodil odvolací soud i z toho, že ji dovolatel podepsal za zaměstnavatele i za zaměstnance, což v případě pracovní smlouvy není možné pro konflikt zájmů mezi společností, jako zaměstnavatelem, a jejím statutárním orgánem, jako zaměstnancem. V tom směru odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 11/98 uveřejněný pod číslem 63/99; ani od tohoto rozsudku nemá Nejvyšší soud důvod se v projednávané věci odchýlit, a proto považuje závěry odvolacího soudu za správné.“*

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 3834/2007, ze dne 19. 8. 2008: *„V projednávané věci soudy dospěly k závěru, že dohoda označená jako \"manažerská smlouva\", která měla být mezi účastníky uzavřena dne 2.1.2001 a kterou měl za žalovanou uzavřít žalobce jako její jednatel, je neplatná, neboť pro rozpor se zájmy žalované nemohl žalobce jednat jejím jménem při uzavření smlouvy. Uvedený závěr je v souladu s ustálenou judikaturou soudů (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, který byl uveřejněn pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999). Na tomto právním názoru dovolací soud nemá důvod cokoliv měnit, a proto z důvodu této právní otázky nemůže mít rozsudek odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam.“*

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 3061/2010, ze dne 22. 11. 2011: *„Lze proto uzavřít, že rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance při uzavření smlouvy (dohody), která směřuje ke vzniku pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu, vylučuje, aby jménem zaměstnavatele učinila takový právní úkon stejná fyzická osoba, která je druhým účastníkem smlouvy (dohody) jako zaměstnanec, neboť nemůže odpovídajícím způsobem „současně“ hájit své zájmy jako zaměstnance a zájmy společnosti jako zaměstnavatele (k tomu srov. též rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4.11.2004 sp. zn. 21 Cdo 1634/2004 nebo rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13.12.2007 sp. zn. 21 Cdo 313/2007, na který poukazuje rovněž odvolací soud v projednávané věci). K tomuto právnímu názoru, ze kterého v projednávané věci vycházel i odvolací soud, se dovolací soud při v podstatě nezměněné (obsahově shodné) právní úpravě i nadále hlásí a neshledává žádné důvody k jeho změně.*

Na uvedeném závěru nic nemění ani námitka dovolatelky, že žalovaná byla v dané době jedinou jednatelkou žalobkyně, a že „uzavření pracovní smlouvy nebylo možné technicky provést jinak“. Ve skutečnosti je - jak vyplývá z výše uvedeného – sporný právní úkon směřující ke vzniku pracovního poměru, který žalovaná učinila jménem žalobkyně jako zaměstnavatelky a jejichž druhým účastníkem byla žalovaná jako zaměstnankyně, bez ohledu na tehdejší složení statutárního orgánu žalobkyně neplatné podle ustanovení § 18 zák. práce a § 39 obč. zák. Okolnost, zda jediný společník žalobkyně s takovým právním úkonem (při výkonu působnosti valné hromady) souhlasil, je přitom nerozhodná, neboť - jak uvedeno výše - není orgánem žalobkyně a není proto oprávněn činit jeho jménem v pracovněprávních vztazích žádné právní úkony.“

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 4028/2009, ze dne 16. 12. 2010: *„V neposlední řadě měly soudy vzít v úvahu též to, že podle ustálené judikatury soudů (srov. právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, který byl uveřejněn pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999) nemůže jednatel společnosti s ručením omezeným nebo jiný statutární orgán jednat v pracovněprávních vztazích jménem společnosti, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti. Vyplývá z toho mimo jiné, že v projednávané věci žalovaný ("jako jednatel") nemohl vůči sobě ("jako zaměstnanci") učinit v pracovněprávních vztazích z důvodu střetu zájmů*

žádný platný pracovněprávní nebo jiný úkon a tedy ani dát pokyn k vyplacení dlužné mzdy.“

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2507/2003, ze dne 28. 4. 2004: *„Pracovní smlouva, v níž byl sjednán jako druh práce \"jednatel společnosti\", je tedy ve smyslu ustanovení § 242 odst.1 písm.a) zákoníku práce neplatným právním úkonem, neboť podle ní měl žalovaný vykonávat v obchodní společnosti A. E. s.r.o. (dříve E. s.r.o.) v pracovním poměru činnost statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným (jednatele), a obě pracovní smlouvy ze dne 1.4.1998 jsou podle uvedeného ustanovení neplatné proto, že je uzavřel za zaměstnavatele žalovaný, ačkoliv jeho zájmy byly v rozporu se zájmy žalovaného (vzhledem k tomu, že smlouvy uzavřel též jako zaměstnanec), a nemohl proto při jejich uzavírání jménem zaměstnavatele jednat.“*

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 4533/2010, ze dne 19. 1. 2012: *„Za tohoto skutkového stavu je nepochybné, že "smlouva o individuálních pracovních a platových podmínkách (Manažerská smlouva)" opatřená datem 14.2.2003 je neplatným právním úkonem. I když ustanovení § 4 odst.5 zákona č. 1/1992 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) upravovalo určení mzdy jen u zaměstnance, který byl statutárním orgánem zaměstnavatele (a nevztahovalo se ani "analogicky" na žalovaného, který u žalobce působil jako vedoucí jeho organizační složky) a i když vedoucí organizační složky byl oprávněn činit jménem žalobce v pracovněprávních vztazích právní úkony (srov. § 9 odst.1 větu druhou zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 30.9.2003), je uvedená smlouva v rozporu se zákonem [§ 242 odst.1 písm.a) zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 30.9.2003] jednak proto, že ji za žalobce uzavřela stejná osoba, která v ní vystupovala jako zaměstnanec a jejíž zájmy tedy byly v rozporu se zájmy žalobce (právní názor, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, uveřejněném pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999, se uplatní nejen, jedná-li za zaměstnavatele statutární orgán, ale jedná-li za něho každý, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zaměstnavatele), jednak z důvodu, že skutečným smyslem a účelem smlouvy nebyla úprava práv a povinností účastníků pracovního poměru, ale "poškození zaměstnavatele na jeho majetku".“*

Usnesení sp. zn. 21 Cdo 353/2007, ze dne 6. 12. 2007: *„Žalobce v dovolání dále namítá, že \"soudy obou stupňů s použitím judikatury Nejvyššího soudu ČR uzavřely, že manažerská smlouva je neplatná podle ust. § 14 odst. 2 zákoníku práce\", že však daná judikatura dopadá pouze na společnosti s ručením omezeným a v daném případě se jedná o akciovou společnost se \"statutárním orgánem kolektivním\". Rovněž touto právní otázkou se dovolací soud již v minulosti zabýval (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, který byl uveřejněn pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999) a dospěl k závěru, že za zaměstnavatele nemůže jednat ten, jehož zájmy jsou v rozporu s jeho zájmy, a že rozdílnost zájmů smluvních stran zpravidla vylučuje, aby za zaměstnavatele sjednala a podepsala pracovní smlouvu (nebo jinou smlouvu pracovněprávní povahy) stejná osoba, která je stranou této smlouvy jako zaměstnanec. V projednávané věci byl žalobce jednou z osob, které s ním za zaměstnavatele uzavřely manažerskou smlouvu ze dne 1.4.2003; je zřejmé, že přitom došlo ke střetu zájmů (zejména při sjednávání podmínek, za nichž žalobce měl vykonávat funkci generálního ředitele), který vylučoval, aby žalobce jednal též za žalovanou. Odvolací soud tedy v souladu se zákonem dospěl k závěru, že manažerská smlouva je i z tohoto pohledu neplatným právním úkonem.“*

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 427/2015, ze dne 11. 12. 2015: *„Judikatura soudů již dříve dospěla k závěru, že z ustanovení § 14 odst. 2 zák. práce, jež vylučuje, aby jiného zastupoval ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastupovaného, je třeba analogicky dovodit, že statutární orgán nemůže jednat jménem obchodní společnosti, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy obchodní společnosti (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, který byl uveřejněn pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999). Uzavřela-li žalobkyně dne 22.7.2002 pracovní smlouvu se žalovanou, je nepochybné, že její zájmy (jako zaměstnankyně)*

byly při sjednávání pracovní smlouvy a podmínek, za nichž by konala pro žalovanou práci, v rozporu se zájmy žalované (jako zaměstnavatele) a že tedy nemohla při uzavření pracovní smlouvy jednat také (jako statutární orgán) za žalovanou. Soudy proto v souladu se zákonem dospěly k závěru, že pracovní smlouva ze dne 22.7.2002 je podle ustanovení § 242 odst. 1 písm. a) zák. práce neplatný právní úkon.“

Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 2064/2015, ze dne 25. 2. 2016: *„Závěr odvolacího soudu, že pracovní smlouva ze dne 1. 7. 2013, kterou žalobkyně uzavřela svým jménem jako zaměstnankyně a zároveň též jménem žalované jako zaměstnavatele, je pro střet zájmů neplatná, je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Pracovní smlouva jako dvoustranný právní úkon, který směřuje ke vzniku pracovního poměru, je výsledkem smluvního jednání, do něhož obě smluvní strany zpravidla vstupují s vlastními (rozdílnými) představami o jejich obsahu a výsledku. Rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance je dána už tím, že - objektivně vzato - chtějí sjednat pracovní smlouvu pro sebe co nejvýhodnější (druh práce, místo výkonu práce, pracovní dobu, odměnu za práci apod.). Rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance při uzavření smlouvy (dohody), která směřuje ke vzniku pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu, proto vylučuje, aby jménem zaměstnavatele učinila takový právní úkon stejná fyzická osoba, která je druhým účastníkem smlouvy (dohody) jako zaměstnanec, neboť nemůže odpovídajícím způsobem „současně“ hájit své zájmy jako zaměstnance a zájmy jiné osoby jako zaměstnavatele (srov. právní názory uvedené například v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 11. 1998 sp. zn. 21 Cdo 11/98, který byl uveřejněn pod č. 63 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1999, v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2004 sp. zn. 21 Cdo 1634/2004, v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2007 sp. zn. 21 Cdo313/2007 nebo v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2011 sp. zn. 21 Cdo 3061/2010).“*

Rozsudek sp. zn. 29 Cdo 910/2009, ze dne 20. 5. 2010: *„Situace, kdy při jednání statutárního orgánu obchodní společnosti jde o střet zájmů, řeší (jak Nejvyšší soud uzavřel již v rozsudku ze dne 24. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008, jenž je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu) především sám obchodní zákoník, a to zejména v ustanoveních § 194 odst. 5 a § 196a obch. zák. V případech, na které úprava obchodního zákoníku nedopadá, je třeba vyjít ze závěrů učiněných v rozsudku uveřejněném pod číslem 63/1999 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 63/1999“), podle kterého statutární orgán nemůže jménem společnosti jednat, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti.“*

Takový výklad označil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 669/17, ze dne 21. 8. 2018 za nepřesvědčivý: *„Za přesvědčivé Ústavní soud nepovažuje ani tvrzení, že platnosti předmětné manažerské smlouvy brání skutečnost, že při jejím sjednávání absentovaly dvě odlišné smluvní strany, které by takovou smlouvu mohly uzavřít, neboť – objektivně vzato – rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance při uzavření smlouvy, která směřuje ke vzniku pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu, dle názoru Nejvyššího soudu vylučuje, aby jménem zaměstnavatele takový úkon učinila stejná fyzická osoba, která je druhým účastníkem smlouvy jako zaměstnanec, neboť tato osoba nemůže odpovídajícím způsobem „současně“ hájit své zájmy jako zaměstnanec a zájmy společnosti jako zaměstnavatele. Ústavní soud tento závěr považuje za nepřesvědčivý hned ze dvou důvodů.*

Ústavní soud má – shodně se stěžovatelem – jednak za to, že tímto ***obecným tvrzením Nejvyšší soud popírá svou vlastní rozhodovací praxi, na níž ve svém rozhodnutí sám odkazuje a dle které okolnost, že fyzická osoba je jmenována statutárním orgánem (členem statutárního orgánu) obchodní korporace, sama o sobě nebrání tomu, aby s ní byla uzavřena pracovní smlouva nebo jiná smlouva (dohoda) podle pracovněprávních předpisů (pro výkon jiné práce), přičemž v každém jednotlivém případě je třeba zkoumat, zda při právním úkonu nedochází ke střetu zájmů mezi společností (korporací) jako zaměstnavatelem na straně***

jedné a jejím statutárním orgánem jako zaměstnancem na straně druhé. *K takovému střetu dle Nejvyššího soudu v nyní souzené věci došlo, neboť „rozdílnost zájmů zaměstnavatele a zaměstnance je dána už tím, že – objektivně vzato, za běžných okolností – chtějí sjednat smlouvu pro sebe co nejvýhodnější (druh práce, místo výkonu práce, pracovní dobu, odměnu za práci apod.) […]" (viz str. 9 rozhodnutí dovolacího soudu). Ústavní soud má přitom za to, že pokud by přistoupil na právě uvedenou argumentaci dovolacího soudu, pak by nebylo možné než uzavřít, že neplatné jsou všechny pracovní smlouvy, které jsou uzavřeny mezi obchodní korporací a statutárním orgánem (jeho členem), bez ohledu na to, jaká činnost má být statutárním orgánem či jeho členem pro společnost vykonávána. To proto, že i v případě, že člen statutárního orgánu uzavře s obchodní korporací pracovní smlouvu, jejímž předmětem bude výkon jakékoli činnosti odlišné od činnosti příslušející statutárnímu orgánu, bude nepochybné, že člen statutárního orgánu si pro sebe bude chtít v pracovní smlouvě vyjednat co nejvýhodnější podmínky, a to na úkor obchodní korporace; dojde tedy ke střetu zájmů."*

K tomu lze dodat, že shora citovaná judikatura Nejvyššího soudu z oblasti pracovněprávní koliduje s níže uvedenými rozhodnutími Nejvyššího soudu, které řeší problematiku tzv. samokontrahování jiným (dle mého soudu však správným a přesvědčivým) způsobem, a to vše za situace, kdy zde neexistuje zvláštní právní pravidlo pro takový odlišný výkladový postup.

Usnesení sp. zn. 33 Cdo 2982/2016, ze dne 30. 3. 2017: *„Žalovaná spojuje přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. s tím, že odvolací soud se právním závěrem, že jednání žalobce v postavení statutárního orgánu právní předchůdkyně žalované a současně v postavení věřitele uznávaného dluhu není samo o sobě v rozporu se zájmy společnosti, a že nezpůsobuje neplatnost právního úkonu, odchýlil od judikatury dovolacího soudu, konkrétně od rozsudků Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 11/98 a sp. zn. 29 Cdo 910/2009, z nichž „analogicky" dovozuje, že „statutární orgán nemůže jménem společnosti jednat, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti" a že se v takovém případě jedná - podle jejího přesvědčení - o „úkon neplatný". Dovolací soud právní názor žalované nesdílí. Odvolací soud vyřešil předestřenou otázku v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu, a to nejen se zmiňovaným rozsudkem ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 29 Cdo 910/2009, ale i s mnoha dalšími rozhodnutími (srov. např. rozhodnutí ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008, a ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2322/2016), v nichž dovolací soud k problematice tzv. samokontrahování vyslovil právní názor, podle něhož za střet zájmů není možné považovat automaticky každou situaci, kdy statutární orgán (společník) uzavírá smlouvu se „svou" obchodní společností. Je tomu tak i proto, že obchodní zákoník výslovně připouští, aby smlouvu uzavíranou mezi společností, jejímž jménem jako jednatel jedná jediný společník, a tímto společníkem, podepsal tento jednatel jednak jako statutární orgán jedné smluvní strany, jednak jako druhá smluvní strana (§ 132 odst. 3 obch. zák.). Nadto i kdyby vyšlo najevo, že žalobce v pozici statutárního orgánu nejednal v souladu se zájmy společnosti, porušil by povinnost vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Jak správně uvedl odvolací soud, porušení této povinnosti nemá za následek neplatnost úkonů, které společnost prostřednictvím svých statutárních orgánů učinila, nýbrž zakládá nárok společnosti vůči nim na náhradu případně vzniklé škody. Z toho plyne, že odvolací soud při řešení této k dovolacímu přezkumu vytyčené právní otázky nevybočil ze závěrů prezentovaných citovanými rozhodnutími dovolacího soudu."*

Rozsudek sp. zn. 29 Cdo 3864/2008, ze dne 24. 2. 2009: *„Jak správně uvádí dovolatelé, ustanovení § 13 odst. 1 věta druhá obch. zák., které stanoví, že podnikatel – právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce, vypočítává alternativně tyto dva způsoby jednání. Přímým jednáním podnikatele – právnické osoby je jednání jejího statutárního orgánu. Právní úkony učiněné statutárním orgánem jsou právními úkony právnické osoby (srov. i rozsudek Nejvyššího*

soudu ze dne 7. května 2003, sp. zn. 29 Odo 430/2002, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2003, pod číslem 103). Nepřímé jednání podnikatele je pak jednání, při kterém projevuje vůli zástupce, a to jménem a s důsledky pro zastoupeného podnikatele. Pouze pro případy nepřímého jednání podnikatele lze uvažovat o podpůrné aplikaci ustanovení občanského zákoníku o zastoupení. Ta je naproti tomu zásadně vyloučena v případech, kdy podnikatel – právnická osoba jedná statutárním orgánem.

Na úkony, které společnost učinila svými jednateli, ať už žalobci nebo žalovaným, není zásadně možné ani přiměřeně aplikovat ustanovení § 22 odst. 2 obč. zák. (podle něhož zastupovat jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného) už proto, že platnost zásady zákazu střetu zájmů pro výkon působnosti statutárního orgánu obchodní společnosti lze (již od 1. července 1996, kdy nabyla účinnosti novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 142/1996 Sb.) spolehlivě dovodit přímo z úpravy obchodního zákoníku, zejména z ustanovení § 194 odst. 5 a § 196a obch. zák.

Za střet zájmů však není možné považovat automaticky každou situaci, kdy statutární orgán (společník) uzavírá smlouvu se „svou“ obchodní společností. Je tomu tak i proto, že obchodní zákoník výslovně připouští, aby smlouvu uzavíranou mezi společností, jejímž jménem jako jednatel jedná jediný společník, a tímto společníkem, podepsal tento jednatel jednak jako statutární orgán jedné smluvní strany, jednak jako druhá smluvní strana (§ 132 odst. 3 obch. zák.).

Podle § 194 odst. 5 věty první obch. zák. byli členové představenstva povinni vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Součástí náležité péče bylo mimo jiné i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality). Uvedené platilo obdobně i pro výkon působnosti jednatele ve společnosti s ručením omezeným (srov. § 135 odst. 2 obch. zák.).“

Rozsudek sp. zn. 30 Cdo 2322/2016, ze dne 28. 6. 2016: *„Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi definoval a konstantně využívá pojem tzv. principu loajality [viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006 z nějž vyplývá že „společník společnosti s ručením omezeným je vůči své společnosti povinován nezbytnou loajalitou…“ (všechna zde označená rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu http://nsoud.cz). Dále lze odkázat např. na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2015, sp. zn. 29 Cdo 1436/2014. Ač je tento princip většinou citován v souvislosti s právními úkony společníků, tak není důvodu jej neaplikovat i na jednatele, v případě samokontrahování. Otázka samokontrahování je řešena i v rámci tzv. kolize zájmů. V této souvislosti lze např. zmínit rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2010, sp. zn. 29 Cdo 910/2009, dle nějž je třeba zkoumat (při posouzení uznání závazku, který jménem společnosti s ručením omezeným učinil vůči sobě – jako věřiteli – její jednatel), zda jednatel nekonal v (nepřípustné) kolizi zájmů: „Situace, kdy při jednání statutárního orgánu obchodní společnosti jde o střet zájmů, řeší (jak Nejvyšší soud uzavřel již v rozsudku ze dne 24. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008) především sám obchodní zákoník, a to zejména v ustanoveních § 194 odst. 5 a § 196a obch. zák. V případech, na které úprava obchodního zákoníku nedopadá, je třeba vyjít ze závěrů učiněných v rozsudku uveřejněném pod číslem 63/1999 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen "R 63/1999"), podle kterého statutární orgán nemůže jménem společnosti jednat, jsou-li jeho zájmy v rozporu se zájmy společnosti. Konečný úsudek o významu uznání závazku pro účely posouzení pravosti sporné pohledávky je tedy (při eliminaci závěrů o neúčinnosti takového uznání ve smyslu § 15 odst. 1 písm. d/ ZKV) možné učinit až na základě jeho poměření ustanoveními obchodního zákoníku postihujícími kolizi zájmů obchodní společnosti a jejího statutárního orgánu. Bude-li výsledkem tohoto zkoumání závěr, že úprava střetu zájmů obchodní společnosti a jejího statutárního orgánu na uznání závazku nedopadá, bude namístě*

zabývat se dále i tím, zda uznání závazku obstojí (s přihlédnutím k závěrům obsaženým v R 63/1999) i z pohledu práva občanského (§ 1 odst. 2 obch. zák.).“ Další judikatura, která se věnuje dovolatelkou vymezené otázce, se dotýká požadavku vykonávat svou působnost (jednatele) s péčí řádného hospodáře. Zde lze odkázat např. na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. března 2013, sp. zn. 23 Cdo 1400/2011, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2009, sp. zn. 29 Cdo 3864/2008.“

Jinými slovy, soudím, že závěry Nejvyššího soudu stran předmětné otázky vybudované v oblasti pracovněprávní jsou vadné a správně by mělo být na danou věc nahlíženo tak, že kdyby (v poměrech konkrétní věci) vyšlo najevo, že člen statutárního orgánu nejednal v souladu se zájmy společnosti (např. pokud by si v pracovní smlouvě sjednal nemravně vysokou mzdu), porušil by povinnost vykonávat svou působnost s náležitou péčí, s tím že, porušení této povinnosti by nemělo za následek neplatnost úkonů, které společnost prostřednictvím člena statutárního orgánu v této věci učinila (pracovní smlouvy), nýbrž zakládalo by to jen nárok společnosti vůči němu na náhradu případně vzniklé škody.

S ohledem na aktuální vývoj judikatury týkající se přípustnosti tzv. souběhu funkcí (viz **rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2018 sp. zn. 31 Cdo 4831/2017)** lze očekávat, že Nejvyšší soud se bude obdobnými případy „střetu zájmů“ z doby před 31. 12. 2013 ještě zabývat. Rovněž v jejich případě by mělo dle mého soudu dojít k přehodnocení dosavadních závěrů z oblasti pracovněprávní.

V poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 lze pak vyjít z **usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4384/2015. ze dne 8. 12. 2015**: *„S účinností od 1. ledna 2014 jsou členové statutárního orgánu právnické osoby jejími zástupci (srov. § 164 odst. 1 o. z. a např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2015, sp. zn. 29 Cdo 880/2015).* ***Jsou-li zájmy člena statutárního orgánu právnické osoby v rozporu se zájmy této právnické osoby, nemůže ji (při právních jednáních dotčených konfliktem zájmů) zastupovat (§ 437 odst. 1 o. z.).*** *Z § 165 odst. 2 o. z. se podává, že není-li zde jiného člena orgánu, který je schopen právnickou osobu zastoupit, jmenuje soud právnické osobě opatrovníka. Jinými slovy, předpokladem jmenování opatrovníka soudem podle § 165 odst. 2 o. z. je rozpor mezi zájmy člena statutárního orgánu a právnické osoby a současně absence jiného člena orgánu, který je schopen právnickou osobu zastoupit.*

Při výkladu § 165 odst. 2 o. z. je nezbytné mít na zřeteli, že jmenování opatrovníka představuje zásah soudu do vnitřních poměrů právnické osoby, který je krajním řešením (ultima ratio), k němuž je na místě přikročit až tehdy, není-li možné důsledky rozporu mezi zájmy člena statutárního orgánu a právnické osoby překlenout jinak (zůstala-li by jinak právnická osoba bez zástupce oprávněného za ni právně jednat) [srov. obdobně důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2015, sp. zn. 29 Cdo4235/2013].

Je-li zde jiný člen orgánu, který je oprávněn za právnickou osobu jednat (ať již jde o člena statutárního orgánu či o likvidátora – viz § 193 věta první o. z.), nelze opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z. jmenovat. Obdobně, má-li již právnická osoba jmenovaného opatrovníka, který je oprávněn za ni jednat, z jiného důvodu (srov. např. § 165 odst. 1 o. z.), není na místě postupovat podle § 165 odst. 2 o. z., i kdyby byly zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a nebyl zde (stricto sensu) jiný člen orgánu, oprávněný za právnickou osobu jednat. Jakkoliv totiž opatrovník není orgánem společnosti, je oprávněn za právnickou osobu právně jednat (§ 487 odst. 1 věta druhá o. z.) a není důvodu jmenovat (dalšího) opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z.

V poměrech obchodních korporací nelze přehlížet ani to, že konflikt zájmů členů (statutárních) orgánů a obchodních korporací řeší § 54 z. o. k. Splní-li člen (statutárního) orgánu svoji informační povinnost podle § 54 odst. 1 a 2 z. o. k. a nepozastaví-li mu

kontrolní či nejvyšší orgán obchodní korporace výkon jeho funkce (§ 54 odst. 4 z. o. k.), může obchodní korporaci zastupovat bez ohledu na střet zájmů; ustanovení § 437 o. z. se v takovém případě neuplatní. Pak ani nelze obchodní korporaci jmenovat opatrovníka podle § 165 odst. 2 o. z. (pro takový postup není důvod, neboť obchodní korporace má člena statutárního orgánu oprávněného za ni jednat). Avšak poruší-li člen statutárního orgánu povinnost informovat o (možném) střetu zájmů podle § 54 odst. 1 a 2 z. o. k., brání existující rozpor zájmů tohoto člena statutárního orgánu se zájmy obchodní korporace tomu, aby za obchodní korporaci právně jednal (na jednání takového člena statutárního orgánu dopadá § 437 o. z. se všemi důsledky z toho plynoucími). Jsou-li splněny ostatní podmínky § 165 odst. 2 o. z., lze takové obchodní korporaci i jmenovat opatrovníka podle posledně označeného ustanovení."

Z předmětného rozhodnutí však ke škodě věci nevyplývá, o jaké důsledky v případě porušení povinnost informovat o (možném) střetu zájmů podle § 54 odst. 1 a 2 z. o. k. (případně dle § 55 z. o. k., jehož režim je stejný) by dle Nejvyššího soudu ve smyslu § 437 o. z. mělo jít, zda o relativní neplatnost, absolutní neplatnost, odpovědnost za škodu či jiné důsledky.

Pokud jde o otázku tzv. samokontrahování (která je předmětem tohoto článku), tj. situaci kdy člen statutárního orgánu obchodní korporace jedná současně nejen za obchodní korporaci, ale také i sám za sebe, lze patrně dovodit, že třetí osobou v intencích § 437 odst. 2 o. z. může být i sám člen statutárního orgánu a že se obchodní korporace (vzhledem k tomu, že o existenci střetu zájmů musí člen statutárního orgánu z povahy věci vědět) se může této skutečnosti dovolat. **Soudím tedy, že porušení informační povinnosti bude mít v tomto případě za následek relativní neplatnost právního jednání**, v případě kolize s dobrými mravy lze zřejmě dovodit i neplatnost absolutní (odpovědnost člena statutárního orgánu za způsobenou škodu tím není pochopitelně nikterak dotčena).

V této souvislosti je však nutné připomenout, že za střet zájmů není možné považovat automaticky každou situaci, kdy člen statutárního orgánu uzavírá smlouvu se „svou" obchodní korporací (viz kupř. § 13 z. o. k.). Tento závěr se podává i přímo z dikce ust. § 437 odst. 2 in fine o. z.: *„Má se za to, že tu je rozpor v zájmech zástupce a zastoupeného, pokud* ***zástupce jedná i za tuto třetí osobu nebo pokud jedná ve vlastní záležitosti.***", které je konstruováno na bázi **vyvratitelné právní domněnky**. Vždy je tedy třeba zkoumat, zdali ke střetu zájmů mezi obchodní korporací a členem statutárního orgánu v daném případě vůbec došlo, v opačném případě totiž nelze hovořit o porušení oznamovací povinnosti dle § 54 a 55 z. o. k. a logicky z toho pak ani nelze vyvozovat žádné důsledky na podkladě § 437 o. z.

V usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4384/2015 ze dne 8. 12. 2015 není dále výslovně řešena ani otázka, **jakým způsobem se má v poměrech obchodních korporací odklidit střet zájmů u jednočlenných obchodních korporací, kde je jediný společník zároveň jediným členem statutárního orgánu, který z logiky věci nemá koho o střetu zájmů informovat**.

S ohledem na dikci ust. § 13 z. o. k.: *„Smlouva uzavřená mezi jednočlennou společností zastoupenou jediným společníkem a tímto společníkem vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. To neplatí, je-li taková smlouva uzavřena v rámci běžného obchodního styku a za podmínek v něm obvyklých*.", které samo (**jako lex specialis**) předpokládá, že takové smlouvy se uzavírat v praxi budou, **mám za to, že smlouvu (např. smlouvu o výkonu funkce, pracovní smlouvu) lze uzavřít za podmínek zde uvedených bez toho, aniž bylo třeba obchodní korporaci jmenovat opatrovníka dle § 165 odst. 2 z. o. k.**

Obchodní korporace, popř. třetí osoby, jsou zde již dostatečně chráněni tím, že člen statutárního

orgánu je i v tomto případě povinen jednat s péčí řádného hospodáře čili odpovídá obchodní korporaci za škodu způsobenou porušením této povinnosti (resp. ručí v takovém případě i za její dluhy, viz § 159 odst. 3 o. z.). Rovněž i zde lze kupř. připustit, aby v případě kolize smlouvy s dobrými mravy byla dovozena její absolutní neplatnost.

Mgr. Vladimír Janošek,
advokát

trvale spolupracující s ARROWS advokátní kancelář, s.r.o.

V Jámě 699/1
110 00 Praha 1

Tel.: +420 731 773 563
e-mail: janosek@arws.cz

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nová éra v boji proti nekalým obchodním praktikám: Co přinese nové procesní nařízení EU?
- Licence LUC v podnikatelské strategii provozovatelů dronů
- Péče rodičů po novele od 1.1.2026
- K ukončování služebního poměru po novele zákona o státní službě
- Aktuality z práva internetu: kybernetická bezpečnost a online řešení sporů
- Zelené standardy pro výstavbu a renovace: jaké povinnosti přinese nová evropská úprava?
- Byznys a paragrafy, díl 25.: Započtení
- Zrušení bytového spoluvlastnictví včetně limitů soudní ingerence
- 2. díl ze série Pravidla a odpovědnost při provozování zimních sportů: Povinnosti provozovatele při závodech a trénincích: zabezpečení tratí a oddělení veřejného a sportovního provozu
- Protokol o předání díla jako podmínka zaplacení jeho ceny a k možné změně soudní praxe
- Rozsáhlá novela rodinného práva účinná od 1.1.2026